

Sztankó Béla:
APRÓ EMBEREK KÖNYVE*

*Szerkesztették Kiss Áron és Pósa Lajos. 100 képpel.
Budapest, 1890. Kiadja Singer és Wolfner könyvkereskedése. Ára 50 krajcár.*

Hangos réják köszöntéseivel üdvözli a magyar gyerek a tavasz hírnökeit: az első fecskét, mely csicseregve suhan el, az első gólyát, mely kelepelve regéli vándorútja történetét.

A gyermek-és ifjúsági irodalom v i r á g z á s i é v a d j a küszöbön van. A könyvesboltok kirakataiból eltűnnek a komoly tudományok érett (s legtöbbször csontáros) gyümölcsei, hogy a költészet színeken pompázó virágainak adjanak helyet.

Hírmondó az a kis művecske is, melyet szerzői „apró emberek” könyvének neveztek el.

*

A könyvecske első szakasza a kis betűkkel való írás és olvasás szolgálatában áll. Az analízisre szolgáló szavakat mindenütt képes ábrázolások kísérik, másfelől lépésről-lépésre követik az olvasatási gyakorlatok. A normál-szavak (szemléltethetőségüket illetőleg) szerencsésen vannak megválasztva, de akad közöttük olyan, melynek nehéz megfelelő formát adni (*út, ér*), vagy amelyiknél a felismerés azért fog nehezen menni az apróbb embereknek, mert az illető dolgok ismertető jegyei között nem az a l a k a legfontosabb (*tinó, cinege, ürü*). A képek alakítás szempontjából kifogástalanok, kivitelük tiszta és csinos.

A nagy betűk olvastatására – a betűalakokon kívül – szerzők tisztán verses mondatokat használtak fel. Az a határozott nemzeti irány, melyre oly nagy szükségünk s melynek ily nemű könyveinkben még mindig oly nagy híját érezzük, e szakaszban lép fel. Van ezek között népdal-részlet és töredék, kimondó vers, állatüdvözlő, költőkből 1-2 sor vagy reminiscencia s az előbbieknél a szerzők által írt utánzatai, melyek üdeségükre, naivitásukra nézve eredetijük mellett állnak.

Ezt követi a képes ABC, mely az abc sorrendjében s az állatokról mond egy-egy hangfestő ritmust. Ez is, mint az első szakasz, csinos állatképekkel van illusztrálva. A mondókák hangzatosak, gördülékenyek, jellegzetesek. Alig egy-kettőnél fordultak a szerzők a szótagpótló kötőszavak technikai segítségéhez.

A második rész olvasmányait versek és mesék, játékok, az Arany ABC és imák képezik. Röviden szólok róluk. Ahol Pósa tárgyban, hangban népies talajon áll – ott remekel; de ernyed költői ereje, ahol jó kisleányról, vagy a rossz kisleányról mond verseket. Legtöbbször valóban olyan szőlőfürtöt fest, melyekre az ég madarai is rászállhatnak, de Mocskos Pali című verse inkább Szegedi Teofániájának, mint az apró emberek könyvének képezhetné lírai darabját. A népies termékek olvasgatásába is örömmel fog a gyermek elmerülni, ezek átdolgozása is sikerültek. A költői művek (s ilyenek tartjuk a népéit is) „*noli me tangere*” sajátságát tiszteletben kell tartanunk, de a g y ú j t ő t és a k ö l t ő t (éppen társulva) jogosultnak tartjuk arra, hogy azt tegyék, mit a nép tesz variánsai alkotásánál: befejezzék az alakulót, rekonstruálják a töredéket.

A játékok a magyar népköltészet gondosan válogatott termékei. Felvételük a magyar gyermekjátékok buzgó gyűjtőjére vall. Olvastatván – játszani is fognak.

Az illusztrált Arany ABC régi és kedves ismerősünk *Az Én Ujságomból*, itt is üdvözljük.

Az imaszerű fohászok – a legzavartalanabb hang, mely Pósa lantjának húrjain megrezdül. Az olyanokat, mint:

*Én Istenem, te légy nekem
Világító szövétnekem!
Légy csillagom, fénylő napom!
Te légy minden gondolatom!*

*Mutasd meg szent ösvényedet,
Mely ide lenn jóra vezet.
Építs hidat az ég felé,
Hadd jussak el színed elé! –*

ezeket a sorokat ihlet diktálta, s az ilyenek megtalálják az utat – a gyermeki szívhez is.

Íme az apró emberek könyve. Tiszta, gyermekded s – ami fő – gyökeres magyar hangokat hallat. Ez érdeme, s ennek már pusztán konstataciója is felment engem attól, hogy az apró emberek könyvét, e minden ízében magyar *Orbis pictus*-t, hosszasan ajánlgassam. Bizonyára jó szolgálatot fog az tenni úgy is, mint segédkönyve az iskolai abc-éknak, úgyis, mint kézikönyve azoknak, kik otthoni tanításban részesülnek. Ilyen könyvekre szükségünk van, mentől több jelenik meg e fajta, annál hamarabb ki fogunk bontakozni abból a szellemből, melyet a közelmúlt évtizedek hírhedt „erkölcsi versikéinek” érzélgőssége s émelygőssége jellemez; ezeknek emlőin nevelkedett fel a mai fiatalság, melyről azt szokták mondani: nincs benne elég tűz, elég elevenség: m é g j á t s z a n i s e m t u d.

Hála Istennek, ebben is jobb idők következtét várhatjuk. S (hogy azzal végezzem, amivel kezdem) aki ifjúsági irodalmunkat gondos figyelemmel kíséri, örömmel veszi le a gyermek ajkáról az egyszerű mondókákat:

„Fecskét látok – –, szeplőt mosok!”

S elmondhatja (ha tetszik, prózában) a másik hírmondónak üdvözlését is: a véres lábú gólya sebeit, melyeket (a variánsok szerint) török, görög, német gyerek vágott, immáron – oly sok idő múltán – gyógyítgatni kezdi a magyar gyerek.

In: *Néptanítók Lapja*, 1890. november 12. 790-791.

(egyes kifejezéseket a mai helyesírás szerint közöltem – KMJ)

Sztankó Béla (1866 – 1939)

zenepedagógus és zenetörténész, tankönyv író; 1929-től a Zeneművészeti Főiskola tanára.

* a kötetet ismertette a korszak egyik legrangosabb folyóirata, az *Ethnographia* is:

„A boríték magyar motívumú díszítése éppen stílszerű ahhoz az igazán magyaros és népies tartalomhoz, amely ezt a könyvet a legjelesebb ilyenmű gyermekkönyvünké teszi. A két író: a derek pedagógus és a mintaszerű gyermekjáték-gyűjtemény szerkesztője meg a jeles gyermekversköltő a népies szólásmódok és a népköltés anyagából és szelleméből olyan munkát alkottak, amelynek – tekintve, hogy gyermekirodalmunk nagy része ízetlenül majmolja az idegent – néprajzi érdeke is szembetűnő.” (1891. 268.)

az *Apró emberek könyve* első kiadásának borítékja honlapunk „*Képtár*” tartalmában megtekinthető – KMJ

<http://www.posalajos.com/lapok/tartalomjegyzek/keptar/index.html>